

Onlangs hoorde ik de opmerking:

Men kan het boek Job gemakkelijk in twee uur uitlezen. De vrienden van Job en hij zelf hebben dus ongetwijfeld veel meer gezegd dan in het boek staat. Wat hiervan te denken? B. B.

Antw. — Ongetwijfeld hebben de sprekers in het boek Job wel meer gezegd dan van hen staat opgeteekend. Echter niet zoo, dat maar willekeurig een deel is gegeven en een ander weggelaten. Want dan zou er niet telkens een geheel gevormd worden. Ook keeren de antwoorden regelmatig weder. Het is dus duidelijk, dat de rede van elken spreker verkort is weergegeven en alleen in hoofdzaak. Dit schijnt trouwens meer in de Schrift voor te komen, en doet tot de waardij van het gesprokene niets af.

Wat verstaat men, vraagt B., onder *Eschatologie*?

Antw. — Dit Grieksche woord beduidt *leer der laatste dingen*. Met deze worden bedoeld de gebeurtenissen vlak voor en bij de toekomst van Christus en de voleinding der wereld. Matth. 24 bv. is Eschatologie. Zij bestaat dus in de leer der Schrift hierover en hetgeen uit de Schrift valt af te leiden.

In de laatste eeuw en ook nu wordt aan de Eschatologie veel meer aandacht gewijd dan vroeger. De latere Christelijke kerk, tot 1700 toe, vergat haar geheel of verstonk haar niet. De beroemde Gereformeerde godgeleerde Brakel (tweede helft der 17de eeuw) gaf van Johannes' Openbaring een verklaring, die vaak kant noch wal raakte. Maar het werd anders en beter. In het Buitenland stonden verschillende mannen op, die de Profetie bestudeerden. Ook Nederland bracht dezulken voort en heeft ze nog. Ik noem slechts Da Costa, De Liefde, Callenbach, Sipkes en Voorhoeve. De Hoofdredacteur van „Timotheüs" heeft een geheele verzameling geschriften van Eschatologischen aard uitgegeven.

B. te E. schrijft:

1. Laatst hoorde ik de voordracht „Bach te Dresden," en deed zich de vraag op: Is dit een historische gebeurtenis, of iets, dat alleen op fantasie eens dichters berust?
2. Kunnen wij Jan van Schaffelaar als een historische figuur beschouwen, of is dit, zooals ook wel eens beweerd wordt, slechts een stukje romantiek?

Antw. — Zoover ik weet, is „Bach te Dresden" gegrond op een historisch feit. Dat mag wat versierd zijn, doch blijkt op waarheid gegrond.

Van Jan van Schaffelaar weten we weinig, doch ook bij zijn geschiedenis geldt: Er is geen reden om zijn heldendaad naar het gebied der fabelen te verwijzen.

Een tijdlang is het een soort mode geweest, om al wat op godsdienstig of geschiedkundig gebied uit de oudheid tot ons kwam, als fabel te verwerpen. De dichter Homerus had nooit bestaan; Troje was nooit verwoest; de werken van Shakespeare waren van wel twintig schrijvers, enz. Hoe over de Evangelien geoordeeld werd, is bekend. Ernstig onderzoek heeft echter geleerd, dat veel, hetwelk als onbetrouwbaar werd verworpen, toch volkomen vast staat, gelijk met de stukken is te bewijzen. De twijfelzucht onzes tijds komt ook hierin uit.

Ik raad onzen inzender eens te lezen mijn boek „Om de kunst," en daarin de „Calvijn-legende," alsook een kleiner boek van mij over Schliemann, den opraver van Troje. Beide uitgaven van Callenbach te Nijkerk. Dat kan hem veel ophelderen.

A. J. H.

- STAATSLIEDEN - UIT DEN WERELDOORLOG.

PRINS MAX VAN BADEN.

Het was Donderdag, de 22^e Augustus van dit jaar. Te Karlsruhe, de hoofdstad van het groothertogdom Baden, waren in plechtige zitting de Eerste en de Tweede Kamer van het Badensche parlement vergaderd en de groothertog zelf was in het midden gekomen van de jubileerende volksvertegenwoordiging.

Zelfs te midden van al het oorlogswee moest *dit* herdacht; zelfs bij 't gedreun der duizenden kanonnen, daarginds over den Rijn, achter de Vogezen, waar generaal Foch nu reeds ettelijke weken onophoudelijk Hindenburgs liniën butst en beukt, niet zonder beklemmend succes; zelfs bij en ondanks dit alles mag *dit* feit niet onopgemerkt voorbijgaan, dat het heden, 22 Augustus 1918, juist op den dag af honderd jaar geleden is, toen de wijze en vooruitziende groothertog Karl, terwijl alom en met name in Pruisen en Oostenrijk de Metternichsche reactie zegevierde, aan zijn Badensch volk zijn grondwet gaf.

De oudste constitutie uit het Deutsche Rijk!

En met rechtvaardigen trots kon *prins Max*, de voorzitter der Eerste Kamer, die als zoodanig de mond des volks was tot den vorst, in zijn rede getuigen:

„Ons constitutioneel leven is reeds zeer spoedig een voorbeeld geworden voor onze bureu en vrienden. Het heeft de aandacht getrokken van geheel Duitschland, ja van de geheele politieke wereld, en het heeft de beteekenis van onze Landvertegenwoordiging veel hooger doen stijgen dan overeenstemde met de grootte van ons land.”

Zoo is het deze gansche eeuw door geweest.

Baden was in de praktijk van het constitutioneele staatsleven Pruisen geregeld een halve eeuw vooruit, en nu eindelijk, óók voor het gansche Rijk, óók voor de aloude Pruisische monarchie de zuiver constitutioneele lijn ten einde toe zou worden doorgetrokken, — nu was het een prins van Baden, die tot den hoogsten post des Rijks geroepen werd, om het staatkundig leven voor 't eerst te leiden in zuiver parlementaire bedding.

De rede van prins Max....

Zij trok reeds in de Augustusdagen de aandacht, toen de October-gebeurtenissen, die er met wilden spoed op volgen zouden, zelfs hun schaduw nog niet vooruitwierpen op den weg.

Ja, hij sprak óók over den oorlog: kón het anders?

Hij maakte gewag van den toomeloozen haat en de „heidensche" wraakzucht, waartoe de volkeren der Entente door hun leiders werden opgezweept.

Maar nergens in zijn rede klonk het gerammel van het staal of de donder der vervloeking of de rauwe kreet van den haat.

Just het tegendeel trok de aandacht.

Hij durfde spreken van „zedelijke volksziekten," door den oorlog ontstaan, en waaraan geen enkel volk, ook het Deutsche niet, ontkwam. Waarschuwde tegen moreele anarchie. En hield het oog gericht, vér over den oorlog heen, op een betere toekomst.

Voor al die passages waren van groote beteekenis.

Ver, zéér ver boven den oorlog, stelt hij de broederlijke samenwerking der volkeren en zegt dan:

„De eenheid van het Deutsche volk was alleen te bereiken, doordat het geloof in dit ideaal zelfs in de donkerste tijden van de Deutsche geschiedenis nooit geheel was uitgebluscht. Zoo moeten ook allen, die zich het thans nog ver liggende doel van de samenwerking der volken eerlijk voor oogen hebben gesteld, niet het geloof verliezen aan hun grootsche ideaal, al moet ons dan ook de tegenwoordige

stemming onzer vijanden het woord „volkerenbond” verdacht doen schijnen.”

Let wel: het woord schijnt verdacht.

Vanwege de huidige „mentaliteit” der vijanden.

Maar de zaak lijkt prins Max begeerlijk.

Er is bij dezen vorstenzoon zoo gansch geen verheerlijking der brute macht; zulk een eerlijke afschuw van wat eenmaal iemand noemde een „frissche, vroolijke krijg;” zulk een verkwikkend idealisme; zulk een walg van de lauwe bloedreuk der slagvelden; zulk een verlangen naar een saamleven in eerlijken vrede en broederlijke eensgezindheid met alle volkeren der aarde.... dat om hem de oorlog geen dag langer meer duren zal, als hij den vrede in zijn hand houdt.

Max van Baden staat thans als kanselier aan het hoofd van het eerste parlementaire kabinet in het Duitsche Rijk.

Maar met een program, waarvan hij zich vooraf verzekerd heeft, dat hij dáárop het vertrouwen kreeg van de meerderheid van den Rijksdag.

Eenenvijftig jaar is Maximiliaan Alexander Frederik Willem van Baden thans oud.

Wat men noemt een schitterend redenaar, is hij niet.

Maar toch gaat er een ongewone beking van hem uit, als hij spreekt. Ieder voelt: die man méént, wat hij zegt; hij leeft daarin met zijn gansche ziel.

Alle staatsmansarglist is hem vreemd.

Hij is een oprecht man in zijn geslachten.

En zelfs de sociaal-democratische partij heeft niet gearzeld, haar beste mannen als minister te doen plaats nemen in zijn kabinet.... al staat er dan ook een prins van den bloede aan het hoofd!

Zij stemmen in met zijn vredes-program.

En van prins Max weten zij: van datgene, waarvoor hij zijn naam geteekend en zijn persoon gegeven heeft, laat hij niets vallen. Kan hij zijn doel niet bereiken, dan gaat hij heen, — de beginselen zoo der binnenlandsche als der internationale staatkunde, die hij nu eenmaal tot de zijne heeft gemaakt, verloochent hij nooit.

Zijn redevoeringen in den Rijksdag liggen nog versch in aller geheugen. Zijn vredesvoorslag deed veler hart van blijde hope opspringen.... ach! wij hadden ons reeds gewend aan het troostelooze idee van een oorlog, die slechts met algeheele uitputting eindigen kon!

Een enkele ster der hope ging op over de nachtdonkere slagvelden.

En Wilsons antwoord doofde dat licht niet dadelijk uit...

Prins Max' verheffing is de nekslag voor het booze militarisme, dat door minister Erzberger, die thans met hem in 't kabinet zit, eens aldus geteekend werd: „Niet het aantal soldaten, noch de menigte kanonnen maken het militarisme, doch de brutale geest van geweld, die alles met het zwaard wil beslissen en daarom ook in de politiek aan de bovenhand wenschte te komen.” Voor het booze militarisme, dat nog kort vóór den oorlog, in een *kindersblad* nog wel! — die *Wochenschrift für Deutschlands Jugend* — schrijven durfde: „Oorlog is de hoogste en verhevenste uiting van den menschelijken wil... stil en diep slaapt het verlangen naar oorlog in het Duitsche hart....”

Als 't prins Max gelukt, zijn land van dien demon te verlossen en het den vrede te hergeven, — dan komt hem een standbeeld toe op Duitschlands hoogsten berg.... al zou het 't láátste zijn, dat in deze eeuw werd opgericht en al moesten er honderd andere, die men missen kan, voor neergeworpen en versmolten worden!

P. Br.

KLEURENMAAND.

Meimaand zij Bloeimaand; die eeretitel wordt haar niet betwist. Wanneer de sering, de Geldersche roos en de rhododendron onze parken en tuinen sieren, wanneer de goudenregen schittert en het weiland een bleeken goudglans heeft van boterbloem en paardebloem, wanneer de boomgaarden prijken met wit en rozerood, en tusschen al die bloemenweelde het jeugdig groen zich toont in zijn frissche tinten, dan jubelt het hart en dan juicht de mond over zooveel schoons en liefelijks, ja, dan bedwelmen haast de zinnen, en er komt een gisting in ons bloed, dat we onze kalmte niet bewaren. We worden dichters, we zingen onze liederen, we worden mee aangegrepen door den levensstroom, die de gansche schepping meeslept in zijn kracht.

Maar wanneer Meimaand haar lof heeft genoten, dan vraagt October ook een vriendelijke erkenning. Onze zomer kent niet veel kleuren; het donkere groen van boomen en struiken en kruiden, afgewisseld met het lichte groen, straks het geel der korenvelden, en dan hier en daar een enkele bloem, dat is zomerkleur. En onze winter is nog armer in kleur. 't Is alles grauw, bij het zwart af, wat nog van de plantenwereld is overgebleven, en het zwakke licht geeft aan dat grauw geen levenstinten, of eensklaps moge alles overdekt worden met het sneeuwkleed, schitterend rein en zuiver wit, maar eenkleurig dan toch. Kleurenrijkdom geven de lente en de herfst, en 't is de vraag nog, wie de meeste en de rijkste schakeering heeft.

In elk geval is October kleurenmaand. Ik wandelde gisteren in het Haagsche Bosch, de „onvolprezen lustwarand” van Van Lennep, en ik ging rondom de twee groote vijvers. Op verschillende punten bleef ik staan, en ik was de eenige niet, die stond en staarde, sprakeloos, overweldigd door de pracht. En nu behoeft men daarvoor volstrekt niet in het Haagsche Bosch te komen; mijn vriend kwam heden van Schoonhoven en begroette me met den uitroep: „Wat kom ik uit een schoone wereld!” En ik zou in ons goede land haast geen dorp kunnen noemen, waar men thans niet loopt te genieten van al het schoons, dat lanen en bosschen en alleenstaande boomen bieden. Hield Deventer verleden week niet een herfstkleuren-tentoonstelling? Bladeren, bloemen, paddestoelen vormden het menu.

Paddestoelen, ik zag ze verleden week in een boschwereld en ik waag me niet aan een beschrijving van de tinten. Men wil ze me doen eten en ik huiver bij de gedachte aan het gevaar van de vergiftige, maar zien wil ik ze gaarne in al hun bonte pracht, in al hun donzig schoon en hun fijne kantwerk.

En bloemen? Wanneer ziet ge de bloemen in de hoven zoo talrijk als in October? 't Zijn de bloeiers, die in het laatst van hun leven al hun pracht tentoon spreiden, wier leven opgaat in bloemen. Hoe prijken de dahlia's in weelderige groote bloemen! Hoe stralen de blauwe sterren van de asters, groot en klein, gevuld en enkel! Hebt ge ooit een plant gezien met zooveel bloemen als een kleine enkele aster? En kent ge mooier bloem, zou ik haast vragen, indien vergelijking toelaatbaar was? Liever vraag ik eenvoudig weg: Zijn ze niet schoon? En dan komen de chrysanten, die bloeien met één voet in 't graf; terwijl aan de toppen de bloemen zich ontwikkelen, nemen de bladeren beneden de herfstkleuren aan, worden bijna zoo bont als de bloemen zelf. En de bloemen dalen lager, en de bonte blaren klimmen hooger, tot het één weelde is van bloeiende bloem en stervend blad, een heerlijk ondergaan als van de zon op een zomeravond, een verheerlijking op het einde van het leven.

October is bloemenmaand. Maar toch meer nog kleurenmaand. Men moet in October lanen zien en boomen en